

VÁJLOK LÁSZLÓ

Az illegális migrációs folyamatok változása 2012 és 2016 között Magyarországon

2016. szeptember 30-ig Magyarország külső határán 17 968 olyan személyt fogtunk el, aki jogellenesen lépte át vagy kísérelte meg átlépni a határt. Tavaly ugyanebben az időszakban 291 618, 2014-ben mindössze 16 119 illegális belépőt regisztrált a rendőrség. Ezek az arányok adott év októberéhez vagy novemberéhez viszonyítva még markánsabb különbséget mutatnak majd (például három nappal későbbi időszakot figyelembe véve a 2015-ös év már több mint 300 150 főt mutat, míg a 2016-os évi adat mindössze egyfős emelkedést jelent ugyanebben a három napban). Ahhoz, hogy közelítő képet kaphassunk az illegális migrációs folyamatokról, érdemes visszanézni az elmúlt öt évre, annak adataira, folyamataira. Természetesen nekünk a hazai folyamatok a kifejezetten érdekesek, de ne feledjük, hogy azok csak a világban bekövetkező események kontextusában érthetők meg igazán, sőt a világ eseményeinek figyelemmel kísérésével megérthetjük az illegális migráció háttérében húzódó okokat, következményeiket, és a bátrabbak akár a jövőre vonatkozó következtetéseket is levonhatnak.

Az elmúlt öt évben számos olyan konfliktus alakult ki a világban, amely közvetve vagy közvetlenül hozzájárult az illegális migrációs folyamatokhoz. A migráció (a tanulmány témája szerint annak jogellenes, azaz illegális fajtájánál maradva) nem új keletű dolog; amióta világ a világ, háborúk, természeti katasztrófák, politikai üldöztetések, gazdasági összeomlás elől menekültek emberek ezrei, tízezrei, ráadásul az illegális migráció a Föld majd minden szegletét érinti.

Valószínűleg sokak emlékezetében él még a ruandai népirtás és a ruandaiak tömeges száműzetése a kilencvenes években, amikor is több mint kétmillióan¹ menekültek a szomszédos országokba. De ugyanebben az évtizedben a délszláv háború nyomán Bosznia-Hercegovina lakosságának fele² menekült el, a Közel-Keleten pedig az iraki válság indította el a menekülthullámot kö-

---

1 A ruandai népirtás és következményei. Tömeges száműzetés Ruandából. A világ menekültjeinek helyzete. ENSZ UNHCR, Budapest, 2000, 246. o.

2 Háború és humanitárius akció: Irak és a Balkán. Háború Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában. A világ menekültjeinek helyzete. ENSZ UNHCR, Budapest, 2000, 218. o.

zel másfél millió³ kurd embertársukat érintően. A XX. század nagy migrációt kiváltó okai közé sorolhatjuk az 1956-os forradalmat is, amely után mintegy kétszázezer magyar távozott külföldre, vagy még korábban a nagy októberi szocialista forradalom utáni *rendcsinálást*, amelynek következtében több ezer orosz állampolgár indult el Nyugat-Európába. És persze Amerika sem maradhat ki a felsorolásból, itt elegendő a mexikói határ körüli próbálkozásokat említeni.

A XXI. század sem alakult másként, mint az elmúlt évszázad vége, mindazonáltal ilyen kézzelfogható megjelenése Közép- és Nyugat-Európában sokkolta a demokratikus országok jelentős részét, köztük hazánkat is. Nem gondoltuk volna, hogy ilyen gyorsan megismétlődik (sőt azt jócskán túl is szárnyalja) az országot a délszláv válság után közvetlenül érő illegális bevándorlás.

Az elmúlt öt év migrációs hullámai, amelyek elérték hazánkat is, nem egyetlen okra vezethetők vissza, hanem szinte minden évre jutott egy-egy kiemelkedő világesemény, bár ezek közül a legsúlyosabb a szíriai és az afgán polgárháború hatása volt. Szíria és Afganisztán földrajzi elhelyezkedéséből adódóan érthető a migráció iránya, sőt az is, hogy a menekülő szírek és afgánok között megjelentek más nációk tagjai, irakiak, pakisztániak is. De az öt év alatt jócskán jöttek errefelé az afrikai vándorlók ezrei is. Csak 2015-ben több mint száz ország, entitás, nemzet tagjai lépték át illegálisan a külső határunkat.

Érdeemes leszögezni a hazánkat és az európai kontinenst érintő illegális bevándorlás tekintetében, hogy Magyarország nagyrészt egy másodlagos mozgás kényszerű szereplője volt az elmúlt években. Ez alól mindössze a Koszovóból irányuló bevándorlás tekinthető kivételnek, a közel-keleti „*invázió*” az Európai Unió térségét ugyanis még Görögországban, illetve kismértékben Bulgáriában érte el.

Az elmúlt öt év illegális migrációhoz vezető körülményei a világban

Ahhoz, hogy könnyebben megértsük a 2012 és 2016 közötti folyamatokat, röviden tekintsük át az azokat kiváltó okokat, pontosabban azokat a *toló* (gerjesztő) vagy ahogyan többen nevezik, *pushfaktorokat*, amelyek az elmúlt öt évben az Európát érintő migrációra hatással voltak vagy lehettek.

---

³ Uo. 212. o.

A 2012-es bevándorláshullámot hazánkban és Európa más részein az azt megelőző évben kirobbanó (de még 2010 végén kezdődő), a köztudatba arab tavasz néven bevonuló kormányellenes tüntetéssorozatból forradalmi megmozdulássá váló események generálták. A 2011 januárjában Észak-Afrikából elinduló folyamat futótűzként terjedt Algérián, Líbián, Marokkón, Egyiptomon át a közel-keleti országokig, jelenleg Szíriában okozza az egyik legnagyobb problémát. Az arab tavasz eseményeinek hatását legnagyobb mértékben elsősorban az észak-afrikai országokhoz földrajzilag legközelebb lévő Olaszország és Málta szenvedte el.

2012-ben az arab tavasz nyomán még bőven menekültek az emberek Észak-Afrikából, eközben Szíriában a hadsereg február 3-i, Homsz elleni nagyszabású offenzívája már előrevetítette az egész világot érintő súlyos következményeket. A helyzetet súlyosbította a 2012. nyári szír–török konfliktus (török katonai gép lelövése) és az, hogy ősszel az egységes szíriai ellenzéket ismerték el Szíria egyetlen törvényes képviselőjének. Észak-Afrika kapcsán érdemes megemlíteni, hogy 2012 júniusában *Mohamed Murszi* lett Egyiptom elnöke; Líbiában sem tűnt úgy, hogy egyhamar rendeződik a helyzet (ősszel a kelet-bengázi iszlámisták egy rakétatámadásban megölték *Christopher Stevenst*, az Egyesült Államok líbiai nagykövetét, valamint a külképviselet három másik munkatársát).

Ugyanebben az évben Európában formálódni kezdett egy új *állam*, Koszovó, ami szintén kedvezőtlen folyamatok elindítója volt.

Az afrikai Maliban a katonaság puccsal megdöntötte az addig uralkodó *Amadou Toumani Touré* elnöki rendszerét, és ez újabb migrációs hullámot generált.

A 2013-as év elején főként Afrikáé volt a kiemelt szerep. Januárban eszkalálódott a mali helyzet (amelynek következménye az ismert francia intervenció), de az is jelentős lépés volt, hogy Egyiptomban a mindössze két éve regnáló Murszit a nyár folyamán a hadsereg eltávolította. Egyiptomban a válság augusztus közepére elmélyült, a hadsereg a ramadán végeztével erőszakkal felszámolta a megbuktatott elnök támogatóinak sátortáborát, ennek következtében több mint ötszázan meghaltak, és több mint háromezer-ötszáz volt a sebesült. Az események rendkívüli állapot kihirdetéséhez vezettek. Ezen eseményekkel párhuzamosan Szíriában vegyifegyver-támadás zúdult a Damaszkusz közelében élőkre, tovább mélyítve a polgárháborút. 2013 végén Törökországban is megkezdődött az ország politikai instabilitását növelő folyamat, azaz a korrupció miatti Erdogan-ellenes tüntetés.

Európában Koszovó továbbra sem képes önfenntartó állammá válni, sőt a gazdaságilag fejletlen ország legfőbb bevételi forrása a cigaretta- és az üzemanyag-csempészet. A rendkívül nagy szegénység miatt Koszovó egyes részeiből több százan keltek útra, hogy elsősorban Németországban keressenek munkát és megélhetést.

2013-ból ki kell emelni azonban egy momentumot, mégpedig Horvátország július 1-jei Európai Unióhoz csatlakozását, uniós tagságuk ugyanis jelentős szerepet kap a Magyarországra hatással lévő 2015-ös migrációs események történetében.

2014-ben kelet felől is megjelent egy súlyos, a migrációt befolyásoló tényező, mégpedig az orosz–ukrán válság és annak eszkalálódása. Az ukrán elnök január 28-i lemondása még „*békés belügynek*” volt tekinthető, a márciusi krími népszavazás és annak eredménye, továbbá a május 11-i Donyecki Népköztársaság kikiáltása és a június 25-i Donyeck–Luhanszk Népköztársaságok Szövetségének „*létrejötte*” azonban már előrevetítette egy hosszabb, egyre fokozódó folyamat kezdetét.

A 2013-ban kezdődő koszovói gazdasági válság tovább mélyült, ráadásul több koszovói gazdasági menekült munkát sem kapott Németországban és Ausztriában. Az ott-tartózkodásuk idejére azonban olyan szociális juttatásban részesültek, amelyről egy átlagos koszovói család még csak nem is álmodhatott, így ez erőteljes elvándorlási folyamatot generált. Ez rendkívül szemléletes példája volt a migrációt *húzó* (gerjesztő) *faktornak*, vagy ismertebb nevén *pullfaktornak*.

A 2014-es év ősze is tartogatott meglepetést, hiszen október elején Törökországban a parlament felhatalmazta a kormányt, hogy csapatokat vessen be Szíriában és Irakban a terroristák ellen, mindez év végére egyre erőteljesebb fellépést jelentett az Iszlám Állam ellen (Törökország még az iraki kurdoknak megengedte, hogy a szír határon átkeljenek és harcoljanak).

A 2015-ös év azonban minden addigi időszak eseményein túl tett. Ennek az évnek az eseményei a már korábbi évekhez kapcsolódó történések koncentrálódásából robbantak ki, de óhatatlanul hatottak rá olyan folyamatok is, amelyek tovább mélyítették a korábbi évek negatív hatásait.

Az év elején még érezhető volt a koszovói gazdasági válság hatása, ezt azonban egy viszonylag erőteljes osztrák–német belpolitikai, gazdasági lépéssel sikeresen megakasztotta Európa.

Ebben az évben véget ért a NATO 2001 óta tartó afganisztáni küldetése, szerepét több-kevesebb sikerrel az ISAF-ot váltó Afgán Nemzeti Hadsereg vette át. A tálibok hatalmát nem sikerült megtörni, az afgán állam továbbra is instabil.

A tárgyalt öt év vonatkozásában az afrikai és közel-keleti események fényében⁴ elmondható, hogy az illegális bevándorlási folyamatok gerjesztésében kiemelt szerepet játszott a „*forradalmi megmozdulások*” során megölt vagy elűzött karizmatikus vezetők erejének megszűnése, hiánya. Ezekben az országokban az autokrata vezetők erőskezü „*uralkodásuk*” idején féken tartották a lakosságot, viszonylag jó életkörülményeket teremtettek, ez azonban 2012-re teljesen megszűnt, és szó szerint elszabadult a pokol. Líbia például az egyik legjobban prosperáló ország volt Afrikában, óriási munkaerő-feltevő piaccal, hatalmas olajtartalékokkal, ebből adódóan az egyik legnagyobb gazdasági potenciállal. *Moammer Kadhafi* megölésével azonban az addig elért eredmények (Észak-Afrika egyik legnagyobb GDP-je) eltűnt a történelem süllyesztőjében, tönkretéve ezzel az országot. Líbia tette amúgy a legtöbbet azért, hogy az afrikai (földrészen belüli) illegális migránsok ne jussanak el Európába, hiszen az Afrika más országaiból érkező bevándorlók célországként tekintettek rá.

Az afrikai kontinensről kiinduló, az illegális migrációt gerjesztő okok között az egyes országok esetében beszélhetünk egy időközben állandósuló tényezőről, mégpedig a Magreb-országoktól délre eső államokból kiáramló migráció fékezésének megszűnéséről. A szubszaharai térségből, illetve más déli országokból meginduló menekültek körében jócskán találunk nigériai, szomáliai, eritreai állampolgárokat is, akik a már évek, évtizedek óta uralkodó kaotikus állapotok miatt kénytelenek elhagyni a hazájukat. Sokáig a Magreb-országok „*megettörték*” ezt a már akkor is hatalmas menekülthullámot, a XXI. század első évtizedére azonban a már említettek miatt ez a gát átszakadt, az északi országoknak már nem kellene a menekültek, így még abban is „*támogatják*” őket, hogy továbbinduljanak Európa irányába.

Mindeközben a Közel-Keleten több, magát demokratikusnak tartó ország bábáskodása mellett felcseperedett egy olyan „*idegen*”, akinek a megállítása ma már valódi nehézségekbe ütközik, sőt erőszakossága és brutalitása az „*anyaállamok*” számára is megdöbbentő és kezelhetetlen mértékű. Az Iszlám Államról és annak térhódításáról van szó, amely – a menekülők ezreinek elmondása szerint – az egyik legerősebb hajtó tényező a vándorlás kialakulásában.

---

⁴ Lásd még Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetősége. Hanns-Seidel Alapítvány, Budapest, 2015, 34. o.

Az illegális bevándorlás néhány adata az Európai Unióban

A tárgyalt öt év vonatkozásában érdemes megnézni az Európai Unió illegális bevándorlásban érintett országainak néhány adatát. Ezzel is árnyaltabb képet kaphatunk a hazánkat érintő migrációs folyamatokról, valamint bizonyos kapcsolódási pontokra is rávilágíthat. A legfontosabb azt leszögezni, hogy geopolitikai adottságunkból eredően hazánk a tranzitország szerepét tölti be az illegális migráció szempontjából. A nyugat-európai országok közül a leginkább húzó állam Németország, Ausztria és Franciaország, míg mellettük a skandináv térség jóléti és befogadáspárti (legalábbis a közelmúltig annak nevezhető) államai, Svédország és Dánia állnak a bevándorlók listájának az élén. Nem nevezném célországnak Olaszországot, illetve arányait tekintve kisebb mértékű a Benelux államokba irányuló bevándorlás, valamint teljesen elhanyagolható a közép-keleti, EU-tag államok szerepe e tekintetben.

A Frontex⁵ nyilvánosságra hozott adatai alapján⁶ a 2012 és 2015 közötti négy évben az Európai Unióba áramló illegális bevándorlók száma 2 285 111 volt úgy, hogy a 2012 és 2014 közötti években összesen 462 774 személyt regisztráltak, vagyis csak 2015-ben ennek megközelítőleg a négyszeresét!

Ezek az arányok természetesen jól követhetők az egyes határtípusok (szárazföldi, tengeri, légi) megoszlásában is, ez esetben a hazánk határát is érintő szárazföldi határokon átlépő illegális bevándorlók száma 789 244 volt, míg a tengeri határszakaszon több mint egymillió-harmincháromezren léptek (regisztráltak) tiltottan az Európai Unió területére.

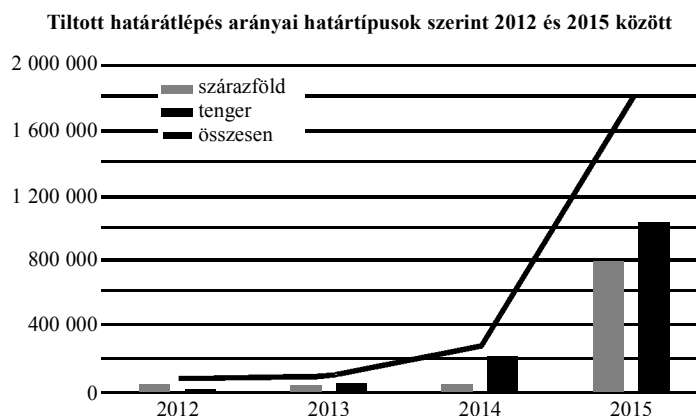
Az 1. számú ábra jól szemlélteti az egyes határtípusok tekintetében a 2012 és 2015 közötti években elkövetett tiltott határátlépések arányait.

Az ábrán jól látszik egy robbanásszerű kiugrás, amelyhez hasonló a 2015 előtti években nem volt tapasztalható. Ez pontosan annak a hatása, hogy olyan feszültséggócok alakultak ki, amelyek egyszer csak „kipattantak”, és a nyomukban érkező mozgások mindent maguk alá temettek. A későbbiekben láthatjuk majd az állampolgársági megoszlást és az útvonalak összetételét is, így meggyőződhetünk arról is, hogy a korábbi globális események az illegális bevándorlásban öltöttek testet.

⁵ A 2007/2004/EK rendelettel létrehozott, az Európai Unió tagállamai külső határain való operatív együttműködési igazgatásért felelős európai ügynökség új neve 2016. október 6-tól Európai határ- és partvédelmi ügynökség.

⁶ Risk Analysis for 2016. Frontex, 2016

1. számú ábra

Forrás: Risk Analysis for 2016. Frontex, 2016, p. 63. A szerző szerkesztése.

A Frontex elemzése alapján kijelenthető, hogy minden évben volt egy-egy csúcs (főként nyáron), amely egy adott helyzetben olyan kimagasló volt, hogy az adott év migrációt meghatározó elemévé vált.

Ilyen volt 2011-ben az arab tavasz hatása, amely március–júniusban a közép-mediterrán útvonalon okozott zűrzavart, és talán erre emlékszünk a leg-többen, hiszen Olaszország déli partjait (Szicíliával az élen) élethetlenné tette a bevándorlók tömeges megjelenése.

2012-ben ez az útvonal „*lecsendesedett*”, helyette azonban a kelet-mediterrán térség – azon belül is a görög–török határszakasz – kapott erőre minimális kelet-égtengeri „*réségítéssel*”. Nagyrészt afgán menekültek jelentek meg ezekben a térségekben.

2013-ban már a nyugat-balkáni térség is kezdett felzárkózni, itt elsősorban a már említett koszovói vándorlás jelent meg, majd hónapról hónapra fokozódott, és ez egészen 2014 elejéig tartott. Bár 2013-ban már a kelet-mediterrán térség is aktívabbá vált az előző évhez képest, de itt ekkor a török–bolgár határszakasz kezdett élénkülni, elsősorban szír bevándorlók megjelenésével. Ezzel párhuzamosan a közép-mediterrán térségben is tömegesen jelentek meg a Líbiát elhagyó szomáliaiak és eritreaiak, valamint az Egyiptomot elhagyó szírek. 2014-ben azonban már mindhárom főbb útvonal jelentősen beindult, a nyugat-balkáni elsősorban a koszovóiak, a kelet-mediterrán térség tengeri határszakasza a szírek, a közép-mediterrán térség pedig az eritreaiak és a szintén a szír konfliktus elől menekülő szírek miatt. Érdekes az is, hogy míg 2011-ben és 2012-ben a kelet-mediterrán térségben a szá-

razföldi határon tapasztalható illegális belépés volt a kiemelkedő, addig 2014-re ez e térségben is áttevődött a tengeri határokra, bár kétségtelen, hogy 2013 őszén azért jelentős volt az e térség szárazföldi határain megjelenő nyomás is, elsősorban a bolgár–török szakaszon, amely hatás – noha lényegesen kisebb léptékben, de – párhuzamosan továbbra is megmaradt. A 2015-ös év azonban minden addig elképzelt sémát felülírt a maga közel kétmillió illegális bevándorlójával! A közép-mediterrán térségben némi, mintegy tízszázalékos csökkenés következett be az előző évhez képest, és az itt megjelenő illegális bevándorlók aránya az Európai Unióba irányuló illegális bevándorlókénak mintegy 8,4 százalékát tette ki (2014-ben 170 664 főt regisztráltak, 2015-ben azonban „csak” 153 964-et). Igaz, 2016-ban a kelet-mediterrán térségben beálló változások miatt – jelenleg – újra megfordulni látszik a trend, így manapság az olasz partoknál erősebb az illegális bevándorlás, mint a görög szigeteken. Tavaly egyébként a térségben megjelenő bevándorlók 89 százaléka valamely afrikai ország állampolgára volt.

A nyugat-balkáni útvonal teljesen új arcát mutatta meg 2015-ben, hiszen itt több mint ezerhatszáz százalékos növekedést tapasztalhattak a határrendészek 2014-hez képest. A korábbi mintegy 43 ezer illegális migráns helyett valamivel több mint 764 ezerrel szemben kellett intézkedni, és itt már jelentős számban találhatók a koszovói állampolgárok is.

A kelet-mediterrán útvonalon is hasonló arányú növekedést tapasztaltak, itt 2014-ben még közel 51 ezer, 2015-ben azonban már 885 ezer illegális bevándorlóval szemben intézkedtek. A térségben állampolgárságot tekintve a szír–afgán–iraki-trió állhatott a dobogóra.

Az állampolgársági kategóriákat tekintve, íme, néhány beszédes adat az elmúlt évekről. Valamiért nem meglepő, hogy az elmúlt évben a „nem beazonosított” állampolgársági kategóriába tartozók száma jelentősen meghaladta a szárazföldi határokon érkező migránsok egyes állampolgársági kategóriáinak számát, bár a magukat szírnek vallók érkeztek a legtöbben. 2012-ben az afgánok vezették az állampolgársági listát, a szárazföldi határok tekintetében elsőek voltak, míg tengeri útvonalakon is a szómáliaiak mögött a második legnagyobb számú illegális bevándorlói csoportot alkották. 2013-ban összességében már a szírek voltak legtöbben, noha szárazföldön az albánok(!) maguk mögé utasították őket. 2014-ben a szárazföldi és tengeri határok összességét tekintve szintén a szír állampolgárok voltak a legtöbben, bár a szárazföldi határok tekintetében a koszovóiak ez esetben is megelőzték őket.

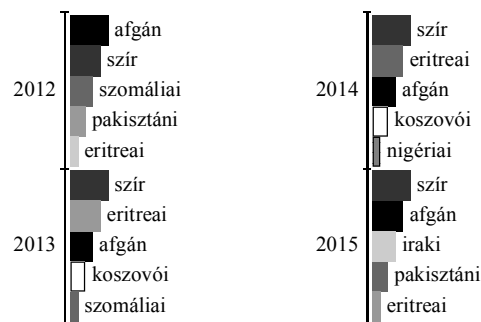
A 2012 és 2015 közötti teljes éveket nézve a két határtípus (szárazföldi és tengeri) összességében a 2. számú ábrán látható szerint alakult az évenkénti

öt legnagyobb számú (és ismertté vált) állampolgársági kör nyolc nemzet menekültjeit tekintve (a top 5 kategóriát az elemzés négy évében ennek a nyolc országnak az állampolgárai adták).

2. számú ábra

Top 5 állampolgársági összetétel 2012 és 2015 közötti teljes évek bontásában

Forrás: RiskAnalysis for 2016. Frontex, 2016, p. 63. A szerző szerkesztése.

A 2. számú ábrán nem szerepelnek azok az állampolgárok, akiket nem megállapítható kategóriákba soroltak, de az összlétszámba beleszámoltak (*not specified* kategóriaként), illetve nem említjük az *egyéb* kategóriát sem, amely sokszor több, akár százféle állampolgársági kört is tartalmazhat.

Látható, hogy 2013-ban, 2014-ben és 2015-ben a legnagyobb számban a szírek érkeztek illegálisan az Európai Unióba, a hazánk szempontjából kétségtelenül „érdekesebb” koszovóiak azonban csak 2013-ban és 2014-ben voltak jelen az öt legnagyobb csoport között. Ez viszont mutatja, hogy a relatíve kis lélekszámú (nem egészen kétmillió) ország az illegális bevándorlás tekintetében már akkor is maga mögé utasított összességében olyan állampolgárokat, mint a nigériaiak vagy a szomáliaiak⁷.

A jellemző állampolgársági kategóriák közül látszólag a nigériaiak és az irakiak jelentek meg egy-egy év tekintetében markánsan, azonban érdemes figyelembe venni, hogy itt csak az első öt állampolgársági kört vettük górcső alá, mélyebb elemzésnél már bőven benne vannak a legelőkelőbb tízes osztályban annak ellenére is, hogy a nem megállapított (pontosabban nem megállapítható) állampolgársági kategória viszonylag nagy számban van jelen minden évben.

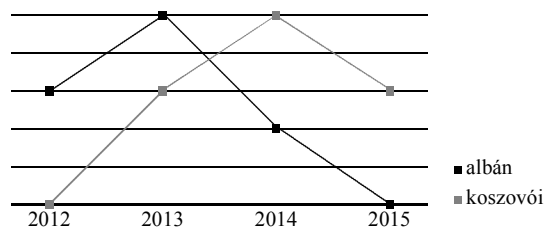
⁷ Nigéria lakossága ekkor meghaladta a százhetvenhárom-, míg Szomáliáé a tízmilliót.

Némi torzulást jelent az öt legjellemzőbb állampolgársági kör tekintetében, ha csak külön a szárazföldi vagy csak külön a tengeri határokra koncentrálna szemléljük őket. Esetünkben a szárazföldinek nagyobb szerepe lehetne, bár tegyük hozzá, hogy aki Magyarország felől a szárazföldön jut be az Európai Unió területére, az alapvetően másodlagos migrációs mozgásban érintett, azaz először a tengeren már belépett az unióba. Csak a szárazföldi határszakaszokat nézve – kizárva a görög szigeteken megjelenő több százézes nagyságrendet –, a balkáni útvonaltól eltekintve a keleti (ukrán, fehérorosz, orosz) és a nyugat-balkáni (bolgár–török és török–görög szárazföld) határok vehetők számításba.

Ezek alapján például 2013-ban már első helyen az albánok, 2014-ben pedig a koszovóiak álltak az öt legjelentősebb kategóriában, viszont megjelentek olyan állampolgárok is, mint a bangladesiek (2012-ben például szárazföldön a negyedik legnagyobb bevándorlócsoporthként), de a sírek és afgánok is bőven jelen voltak a tiltott határátlépéseknél.

A koszovóiak és albánok tekintetében érdemes megfigyelni az évek folyamán bekövetkezett trendváltozást, mintha a két állampolgársági körnél teljesen felcserélődtek volna a szerepek és az elkövetői arányok egymás tükörképévé váltak volna (3. számú ábra).

3. számú ábra
Illegálisan belépő koszovói és albán állampolgárok számarányának változása 2012 és 2015 között

Forrás: Risk Analysis for 2016. Frontex, 2016, p. 63.
 A szerző szerkesztése.

A vizsgált négy teljes év adatait tekintve a tengeri határok esetében a nagy számok törvénye alapján alakult a helyzet. Így 2012-ben még a somáliaiak, 2013 és 2015 között azonban már a sírek létszáma volt a kiugró. De tengeren rendkívül aktívak voltak az eritreaiak és a nigériaiak is, az afrikai (középmediterrán) irányból. Afrika ilyen irányú „térhódítását” csak 2015-ben törte meg a görög szigetvilág, amikor az első három állampolgársági kategóriában

nem volt afrikai országbeli menekült (a síretek, az afgánok és az irakiak álltak az élen).

Magyarország és az illegális migráció

Mielőtt részletesen rátérnénk a hazai helyzet elemzésére, meg kell jegyezni, hogy (magyar) határrendészeti szempontból az illegális migráció összetett fogalmat takar. Az illegális migráció fogalmába az embercsempészség, az úti okmány tekintetében elkövetett közokirat-hamisítás bűncselekménye, a tiltott határátlépés és kísérlete, valamint a külföldiek rendészetével kapcsolatos szabálysértések elkövetőinek tevékenysége tartozik. A korábbi években a jogszabályok a beutazási és tartózkodási tilalom megsértését is bűncselekményként nevesítették, így ezek elkövetői bűnelkövetőkként rontották az illegális migrációra vonatkozó statisztikát.

Mivel azonban az illegális migráció ilyesfajta elemzése jóval nagyobb lélegzetvételű lenne, így jelenleg csupán a tiltott határátlépést és/vagy az annak kísérletét elkövetni szándékozók által megvalósított cselekmények tárgyalására szorítkozunk.

A hazánkat érő migrációs trendek természetesen a nagy európai trendek kicsinyített másaként is felfoghatók, arányaiban leképezik az Európai Uniót érő migrációs nyomás nagyságrendjét. A geopolitikai helyzetünkből fakadóan mind a szárazföldi, mind a tengeri határokon bekövetkező illegális migráció nyomot hagy az ország területén. Magyarország kelet felől is jelentősebb szárazföldi nyomásnak van kitéve, míg délről egyértelműen a nyugat-balkáni útvonal egyik áthaladási pontja Nyugat-Európa irányába. Ez egy klasszikus migrációs útvonal, hiszen Ausztria irányába mindig is jelentős kifelé irányuló migrációval, míg délről, délkeletről és keletről egy markáns befelé irányuló migrációs nyomással találkoztunk, és ezzel szembesülünk ma is. A jelenlegi földrajzi, politikai, gazdasági viszonyok ismeretében e tekintetben egyáltalán nem számítunk változásra.

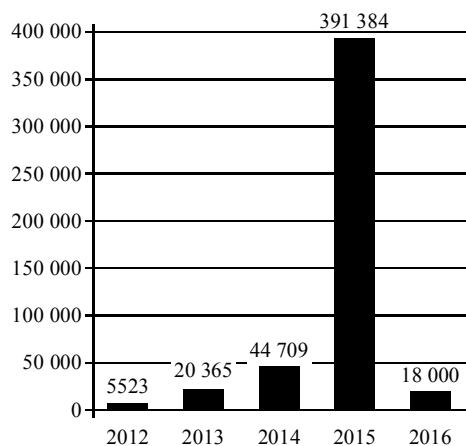
Az évtizedek folyamán az illegális bevándorlás néhány kivételes eseménytől eltekintve viszonylag kiegyensúlyozottan alakult hazánkban. A kilencvenes évekig inkább az '56-os események miatt bekövetkező kifelé irányuló tiltott határátlépések számában volt jelentős kiugrás, illetve a kilencvenes évekhez kötődő nyitás folyamánaként indult be egy látszólag magasabb, de összességében még így is kezelhető migrációs eseménygóc.

A kilencvenes évek előtt a határzár és a többszörös élőerővel őrzött határszakaszok miatt épeszű ember nemigen vágott neki az ismeretlennek, azonban a rendszerváltozás és a nyitás utáni történések az addigi határőrizeti eljárás átgondolását tették szükségessé. Ilyen volt a korai időszak NDK-s hulláma, a délszláv válság miatt megjelenő és tömegesen Nyugat-Európába igyekvő volt jugoszláv tagköztársaságok polgárainak vándorlása, a román vízumkényszer miatt illegálisan Ausztriába a zöldhatáron keresztül igyekvő nagy létszámú román állampolgár, de számtalan más ország állampolgárainak megjelenése is. Azzal, hogy a valamikori keleti blokk országainál nyugodtabb politikai és gazdasági helyzet szilárdult meg, illetve déli szomszédunknál békésre fordultak a mindennapok, az illegális bevándorlók száma éves szinten megállt egy megközelítőleg háromezres nagyságrendnél⁸.

Az elemzendő ötéves időszak publikált adatai alapján elmondható, hogy kezdetben, azaz 2012 őszejéig ez a tendencia folytatódott, de az arab tavasz hatásai miatt év végéig majdnem megduplázódott. Az értékelt időszakokban a Magyarország külső határán illegálisan belépők számát a 4. számú ábra mutatja.

Az ábrán látható számok csak és kizárólag a befelé irányuló tiltott határátlépést mutatják, és csak az ország schengeni külső határa vonatkozásában. Érdekességként megemlíthető, hogy 2012-ben 15 224 intézkedés kapcsolódott az illegális migrációs cselekményekhez, ebből 6725 eset a tiltott határátlépés

4. számú ábra
A Magyarország külső határán illegálisan belépők száma 2012 és 2016 között

⁸ Részletesebb elemzését lásd még Ritecz György – Sallai János: i. m. 59. o.

és kísérlete szabálysértéshez kötődött! Ugyanezt a logikát követve 2013-ban 32 657 (ebből tiltott határátlépés és kísérlete 23 608), 2014-ben 61 664 (50 065), 2015-ben pedig már 430 607 (414 237) eset volt az illegális migrációs cselekményekhez köthető. 2016 viszonylag konszolidált eredményt mutat, hiszen októberig 31 664 illegális migrációs eseményt rögzítettünk, ebből a tiltott határátlépés és kísérlete szabálysértéshez kapcsolódó cselekmények száma 18 048 volt (ez nem tartalmazza a határozással összefüggő bűncselekményeket). Ezek a számok – visszatekintve az elemzett korábbi négy évre – némileg meghaladják a 2012-es év adatait, és eddig még elmaradnak az utána következő időszakéitól. Mindez annak függvényében értelmezhető, hogy az Európai Unióba irányuló illegális migrációval kapcsolatos nyomás gyakorlatilag nem enyhült, mindössze átrendeződtek bizonyos pozíciók.

2012-ben hazánkban is érezhető volt még az Észak-Afrikából kiinduló arab tavasz hatása, de az állampolgárság tekintetében egyfajta átrendeződést tapasztalhattunk az előző évhez képest. Ekkorra az illegális migrációval kapcsolatos cselekmények addigi legjellemzőbb elemét alkotó tiltott határátlépés és kísérlete esetében az afgán állampolgárok vették át a vezetést, majd jelentős számban csatlakoztak hozzájuk a pakisztániak is. A balkáni útvonal sajátosságából adódóan e két állampolgársági kör közé ékelődött a szerb és a koszovói elkövetők viszonylag magas száma is. Megjegyzendő azonban, hogy a szerb állampolgárok jelentős részét a schengeni térségből kifelé leplezték le úgy, hogy már megszegték az ott-tartózkodás szabályait. A szerb állampolgárokkal ellentétben a koszovóiak a befelé irányuló tiltott határátlépés elkövetői köréhez tartoznak, hiszen jelentős számban élnek és dolgoznak családtagjaik, rokonaik az Európai Unió valamely tagországában.

2013-ban a nyugat-balkáni migrációs útvonalon az illegális migránsok számának növekedése a szír válság elhúzódásának, az észak-afrikai illegális migrációs útvonalak nyugat-balkáni útvonalra áttérődésének (Olaszország és Málta ez idő tájt végre kikerült a migrációs nyomás alól), továbbá az afrikai Maliban kirobbanó politikai és egyes közép- és nyugat-afrikai országokban kialakuló gazdasági válságfolyamatoknak tulajdonítható. Ezek hatása mind-mind érezhető volt Magyarország schengeni külső határán. Ezt a folyamatot markánsan erősítette Koszovó bizonytalan nemzetközi jogi helyzete is és az, hogy Nyugat-Európában a menedékkérelmezők anyagi juttatásokat kaptak. Mindezekhez társult, hogy Afganisztán, Banglades és Pakisztán felől ismét bevándorlók áradata indult meg.

2014-ben a hazánkat érő illegális migrációs folyamatokra a szír válság elhúzódása és egyre kilátástalanabb helyzete, Koszovó gazdasági és munkaerő-

piaci helyzetének katasztrofális pozíciója, Afganisztán, valamint – kisebb mértékben – a közel-keleti térség és az afrikai migráció volt a legerőteljesebb hatással.

2015 azonban minden addigi elképzelést felülmúlt hazánk tekintetében is. A minden év végén készülő prognózis már előrevetített egyfajta „váracozást” a migrációs folyamatok negatív trendjének fennmaradásában, annak valódi mértékére azonban senki sem számított. 2015 májusáig ez csak a határrendészet problémájaként és összrendőrségi feladatként jelentkezett, de a nyáron bekövetkező kormányzati beavatkozás azt mutatta, hogy a bevándorlás már elérte azt az emberek ingerküszöbét. Az év elején még kintartott a koszovói menekülthullám. Az előző évben a balkáni országokat – elsősorban Görögországot – olyan hatalmas mértékű migrációs hullám érte el Törökországon keresztül, amit már a gazdaságilag amúgy is bizonytalan helyzetben lévő ország alig tudott kezelni. Mire a Görögországgal szomszédos országok felocsúdtak, már több százezres tömeg ostromolta határaikat a továbbjutás reményében. A Közel-Keletről és Ázsia más térségéből érkező illegális migránsok számolatlanul jutottak el Magyarország határáig, ahol az Európai Unió menekültpolitikájának ismeretében bizakodva váracoztak. Súlyosbította e helyzetet, hogy Görögország nem volt köteles visszafogadni menedékkérelmezőket, illetve az érintett országok között fennálló visszafogadási egyezményeket hallgatólagosan „felmondták”.

Minden elemzett év tekintetében elmondható, hogy a bekövetkezett események nem minden határviszonylatban (ukrán, román, szerb, horvát) azonos mértékben jelentkeztek, kiugró volt a szerb viszonylat érintettsége. A román viszonylatban felfedett illegális bevándorláshoz kapcsolódó jogellenes cselekmények száma is éppen hogy csak megközelítette a szerb viszonylatban felfedettek felét 2012-ben. A következő évben tovább növekvő jogellenes cselekmények hangsúlya már egyértelműen a szerb viszonylatra helyeződött, mégpedig olyan mértékben, hogy a két érintett megyében 2012-höz képest négyszeresére nőtt az elfogott és előállított bevándorlók száma. 2013-ban a menekültügyi őrizettel összefüggő jogszabályi változások érezhetőek voltak az illegális migránsok számában, az év első felében hónapról hónapra nőtt a menedékkérők száma. Ennek a folyamatnak a 2013 júliusában érvénybe lépő új menekültügyi szabályozás vetett véget, és júniusra a migránsok nyolcvanhat százaléka volt menedékkérelmező. A nyár második felétől fokozatosan csökkent a számuk (egészen októberig), azonban novembertől ismét emelkedni kezdett, és decemberben ismét megközelítette a hetvenhét százalékot a menedékkérelmet előterjesztők száma. 2014-ben a szerb viszonylat-

ban elkövetett illegális migrációs cselekmények kimagasló értékeket mutattak, és az év folyamán egyre súlyosabb problémát okozott a menekültügyi eljárás alól magukat kivonni szándékozók országból való távozása. Ezzel párhuzamosan a mélységi ellenőrzések is igen sok felfedést hoztak. Ez a folyamat már az előző évben kezdődött, noha a mértéke meg sem közelítette a 2014-es adatokat, sőt jelentősen elmaradt a 2015-ös számoktól. 2015 elején a koszovói válság miatti bevándorlás meglehetősen lekötötte a határrendészeti erőket, de megszűnésével párhuzamosan fokozatosan erősödött a nyugat-balkáni útvonalon érkező szírek, afgánok, irakiak, pakisztániak stb. száma. Sok esetben az államhatáron a határőrizeti művelet helyett csapaterős műveletet kellett alkalmazni. Ez azonban nem volt egyedi eset Európában, hiszen az év végére Németország is ugyanerre a következtetésre jutott. Mindamelllett az Európai Unióban hazánk volt az első, amely először tapasztalta meg és alkalmazta is. A tavaly bevezetett jogi, technikai és humán intézkedések sorozata némileg lassította ugyan az illegális bevándorlást, de ez csak időszakos volt, hiszen azonnal új útvonalat keresve és találva Horvátországon keresztül – kezdetben Magyarország, majd később – Szlovénia felé új irányban folytatódott. 2016 elejére pedig a horvát, szlovén és osztrák határzárak miatt ismét a legrövidebb magyarországi irányt választva a magyar–szerb határzárnál próbálkoztak a migránsok az Európai Unióba való illegális belépéssel, több-kevesebb sikerrel. Mivel minden út lezáródott, ezért várható volt, hogy az összes rossz közül a legközelebbit fogják választani, azaz a legkönnyebben elérhető határszakaszt.

Visszakanyarodva a 2014-es év tapasztalataihoz, röviden érdemes megemlíteni, hogy az akkori tömeges bevándorlás kezelése olyan megoldandó kérdéseket vetett fel, amelyekre nem volt hatékony válasz, hiszen nem volt ilyen mértékű migrációs hullám, viszont a megtett intézkedések 2015-ben már látható eredménnyel jártak. Ilyen feladat volt egyebek között az egyszerűre nagy számban, néha százötven főnél is nagyobb csoportokban érkezők gyors, komplex kezelése; a sérülékeny csoportokkal (kísérő nélküli kiskorúak, kisgyermekes családok, betegek stb.) való bánásmód; egy-egy adott állampolgársági kör kitoloncolási kérdésének megoldása (például a koszovóiak esetében); tömeges menedékkérelmek kezelése, együttműködés az illetékes hatóságokkal; valamint a mélységben megjelenő illegális migránsok, menedéjjoggal visszaélők kiszűrése.

Az értékelt időszak illegális migrációval kapcsolatos állampolgársági összetétele is érdekes képet mutat, bár meg kell jegyezni, hogy ez esetben is a

Illegális migrációban érintett top 5 állampolgársági kategória Magyarországon

	2012	2013	2014	2015	2016. I–IX. hónap
1.	afgán	<i>koszovói</i>	<i>koszovói</i>	szír	afgán
2.	<i>koszovói</i>	pakisztáni	afgán	afgán	pakisztáni
3.	pakisztáni	afgán	szír	iraki	szír
4.	algír	algír	palesztin	<i>koszovói</i>	iraki
5.	marokkói	szír	iraki	pakisztáni	marokkói

Forrás: Határhelyzetkép: a 2012., 2013., 2014., 2015., 2016. évek aktuális időszakai.
ORFK-kiadványok. A szerző szerkesztése.

tiltott határátlépés és kísérlete szabálysértéseket vesszük alapul. A táblázatban látható az öt legmagasabb állampolgársági kategória az egyes években.

Kiemeltem a koszovóiakat, tekintettel arra, hogy esetünkben az igazán elsődleges illegális migrációban érintett állampolgársági kört jelentette, és egyértelműen igazolják a már tárgyalt tényeket. A 2015-ös év elején megszűnő koszovói migráció olyan mértékű volt, hogy az a pár hónap szinte a teljes évre rányomta a bélyegét. Érdekes az is, hogy 2015-ben a harmadik leggyakoribb állampolgárság az ismeretlen volt. Ez is mutatja, hogy a 2015-ös események annyira töményen jelentkeztek, hogy egy-egy csoport esetében sok esetben az állampolgárság megállapítására sem volt lehetőség. Ez természetesen csak a másodlagos migrációban érintettekre volt érvényes, hiszen őket az első belépési pontnál (jellemzően Görögországban) már regisztrálták, vagy legalábbis regisztrálniuk kellett volna.

Érdekes az iraki állampolgárok helyzete: tömeges megjelenésük ugyanis a Frontex adatai szerint 2015-re tehető, miközben nálunk már 2014-ben az ötödik leggyakoribb állampolgársági kört jelentette. 2015-ben már hazánk esetében is a harmadik helyre sorolhatók (eltekintve a lényegesen nagyobb *ismeretlen* állampolgársági körtől).

Zárszó

A hazánkat ért és érő illegális bevándorlás tekintetében még nagyon sok mindent lehetne publikálni, jelenleg erre terjedelmi korlátok miatt nincs lehetőség. Érdekes lenne megvizsgálni a teljes illegális bevándorlás alakulását, vagy kiemelve az embercsempészség kérdését, de például a mélységi migrációs események felfedésének trendjei is megérdemelnének egy komplex elemzést. Utóbbi ugyanis összefügg a külső határon és befelé irányuló illegális migrációs trendekkel.

Azt viszont rendkívül nehéz megjósolni, hogyan fog változni a migráció trendje a következő években. A jelenlegi politikai-gazdasági helyzet, a migrációra ható számtalan tényező generálta folyamatok még rövidebb távon sem kiszámíthatók. Ahogy nem láttuk előre 2012-ben vagy 2013-ban a 2015-ös eseményeket, úgy ma sem tudjuk megmondani, mit hoz a 2020-as év a migráció tekintetében. Kétségtelen, hogy a közel-keleti események továbbra is megoldatlanok, és ennek hosszú távú kimenetele bizonytalan. Az ivóvízért folytatott harc, a globális felmelegedés problémája szükségszerűen újabb és újabb meglepetést okoz.